

TÜRKİYE'DE İLETİŞİM EĞİTİMİNİN BAŞLANGICI: ULUSLARARASI ETKİLER AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

Cem Evrim ASLAN¹

ÖZET

19. yüzyıl sosyolojisinin ve Amerikan pragmatik felsefesinin, Sanayi Devrimi'nin yaratmış olduğu toplumsal problemler karşısındaki çözüm arayışları, iletişimi ön plana almalarına neden oldu. Ekonomik ve toplumsal sorunları demokratik bir toplumda yalnızca iletişim aracılığıyla çözebileceğini düşünen Amerikan pragmatik düşünürleri ile Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü çalışanları, yaptıkları çalışmalarda özellikle ABD'de yaşanan toplumsal, ekonomik ve kültürel çatışmalara odaklandılar. Ancak bu kapsayıcı çalışmalar I. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla birlikte hızlı bir şekilde propaganda çalışmalarının finans çevreleri ve hükümet tarafından hızla desteklenmesiyle geri planda kaldı. Özellikle II. Dünya Savaşı sırasında büyük finansal ve kurumsal destekler sonucu ilk kez farklı yerlerden uzmanlar bir araya gelerek iletişimle ilgili deneysel, psikolojik ve sosyolojik açıdan çalışmalar yaptılar. Savaş sonrası iletişime ayrılan fonların kesilmesinin de etkisiyle alan daha önce elde ettiği bulgular, çalışmalar ve deneyimler ile akademide Wilbur Schramm öncülüğünde kurumsallaşmaya başladı. Derin bir düşünsel birikim ve finansal kaynaklar eliyle şekillenerek akademide kurumsallaşması mümkün olan iletişim alanının, Türkiye açısından ele alındığında hem Anglo-Amerikan iletişim çalışmalarından hem de kendine has pek çok koşuldan etkilenecek şekilde geliştiğini görmek mümkündür. Nitekim ilk gazetecilik enstitüsü olan İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü ile bu alanda ilk yükseköğretim kurumları olarak kurulan Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu'nun kurumsallaşma süreçlerinin anlaşılması, ülkenin basın ve iletişim özelinde geçirdiği tarihsel süreci anlamayı da mümkün kılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: İletişim, Eğitim, Kurumsallaşma, Tarih, Gazetecilik

THE BEGINNING OF COMMUNICATION EDUCATION IN TURKEY: AN ASSESSTMENT OF INTERNATIONAL EFFECTS

ABSTRACT

The 19th century sociological thought and American pragmatic philosophy resulted in the foregrounding communication as they were looking for solutions to the problems cast by the Industrial Revolution. The American pragmatic thinkers who believe the problems of economy and society can only be resolved in a democratic society via communication and the members of the Chicago School of Sociology focused mainly on the social, economic and cultural conflicts. These inclusionary studies however, remained in the background hence the swift support channeled for propaganda studies provided by financial circles and governments short after the break of World War I. With the major financial and institutional supports experts from different fields were gathered to conduct research concerning communication be it experimental, psychological or sociological. The field of communication, bereft of its war time funds, left with its' previously acquired findings, studies and experiences, started to institutionalize in the leadership of Wilbur Schramm within the academy. The institutionalization of the field of communication within academy made possible by deep intellectual accumulation and financial support; when reconsidered in terms of Turkey, it is possible to observe that it was sculpted by Anglo-American communication studies as well as by unique conditions. Thus it deems it possible to understand the history of it in terms of communication and journalism

¹ Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, Ankara, Türkiye, cemaslan@ankara.edu.tr

via understanding the process of institutionalization of the first journalism institute of Turkey being Istanbul University Institute of Journalism and the first graduate school of the field being Ankara University the School of Press and Broadcasting.

Key Words: Communication, Education, Institutionalism, History, Journalism

1.GİRİŞ

Temelleri sosyolojik düşünsel süreçlere ve özellikle Amerikan pragmatik felsefesine dayanan Anglo-Amerikan iletişim çalışmalarının, kurumsallaşma sürecinde üzerinde en çok duracağı problem, Sanayi Devrimi'nin yarattığı büyük pazar ekonomilerinin o zamana dek tarımsal faaliyetlerle geçimlerini sürdürerek var olmaya çalışan ve hareket kabiliyeti düşük olan nüfusu, bir mülksüzler ordusu olarak zorla şehirlere sürüklemesi sonucu yaşanan toplumsal problemlerdi. Zaman içerisinde bu şehirlerde insanların eski bağlarından kopup salt ekonomik faaliyetler nedeniyle bir araya gelmelerinin yarattığı toplumsal ve iletişimsel problemlerin hem felsefi hem sosyolojik ve hem de ekonomik olarak çözümü için pek çok düşünür, araştırmacı ve sermayedar girişimlerde bulundular. İletişimin bir akademik alan olarak ortaya çıkışı bu kaosun ve değişimin tüm dünyada en yoğun olarak görüldüğü ABD'de gerçekleşmesi açısından anlamlıdır. ABD'nin 19. Yüzyıl'da yüksek orandaki göç alımına bir yandan da son derece hızlı bir şehirleşme ve karmaşık bir demografik yapı eşlik ediyordu. Bu etmenlerin yarattığı problemler ise dev sermayedarların² ve hükümete bağlı kuruluşların ilgisini çekmekteydi. Nitekim bu problemlerin çözümü ve insanların ekonomik ve politik doğrultuda istenilen biçimde dönüştürülebilmesi ihtiyacı temel hareket noktasıydı. Özellikle sosyoloji alanındaki gelişmeler, ilk iletişim çalışmalarına düşünsel bir temel hazırlarken, bir yandan da kendi gelişim çizgisi yoluyla ilk iletişim çalışmalarınının iletişim ve toplumu ele alma biçimlerini de net bir biçimde belirleyecekti (Morva, 2013, s. 15).

Ekonomik ve toplumsal sorunları demokratik bir toplumda yalnızca iletişim aracılığıyla çözebileceğini düşünen Amerikan pragmatik düşünürleri ile sonradan bu düşünsel geleneği miras alacak olan Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü araştırmacıları, yaptıkları çalışmalarda özellikle ABD'de, daha da özelinde Chicago kentinde yaşanan toplumsal, ekonomik ve kültürel çatışmalara odaklandılar. Ancak bu çalışmalar I. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla birlikte hızlı bir şekilde propaganda çalışmalarının finans çevreleri ve hükümet tarafından hızla desteklenmesiyle geri planda kaldı. Kent çalışmalarının dışında bizzat iletişimin kendisi üzerine başlangıçta daha çok Harold Lasswell'in öncülüğünde propaganda, Paul Felix Lazarsfeld'in öncülüğünde ise daha çok ticari ve politik etki çalışmalarına yönelecek olan iletişim çalışmaları; sonradan Kurt Lewin, Carl Iver Hovland ve daha sonra alanın kurumsallaşmasında son derece önemli bir rol oynayacak olan Wilbur Schramm ile birlikte özellikle II. Dünya Savaşı sırasında büyük finansal ve kurumsal destekler sonucu savaş propaganda çalışmalarında yepyeni bir döneme girecekti. İşte bu geçiş sürecinin temelinde sosyoloji alanında Auguste Comte, Ferdinand Tönnies, Emili Durkheim ve Max Weber gibi isimlerden, felsefe alanında ise özellikle William James, Charles Sanders Pierce, Herbert Spencer, George Herbert Mead ve John Dewey gibi isimlerden etkilenen Chicago Okulu, ilk çalışmalarında da kenti evrimsel bir organizmacı yaklaşımla ele alarak, ekoloji açısından toplulukların kent içindeki yaşamlarını değerlendiriyordu. Onların çalışmalarının temelindeki sosyolojik gelişim, Fransız Devrimi'nin yarattığı etkileri sonucu ortaya çıkan yeni toplum düzenini pozitivist bir açıdan ele alan Auguste Comte ve cemaat – cemiyet ilişkisi üzerinden toplumun yaşamakta olduğu sarsıntıyı irdeleyen Ferdinand Tönnies gibi isimlerin birikimleri üzerinde temellenmişti. Özellikle Herbert Spencer'in evrimsel bir açıdan toplumu ele alması

² Özellikle Rockefeller Vakfı ile Ford Vakfı ilk iletişim çalışmalarına büyük kaynaklar ayıracaklardı. "Hayırsever" vakıfların ABD ve Kanada'daki sosyal bilimlere ayırdığı fonları anlatan bir çalışma için bkz: (Richardson ve Fisher, 1999)

da ilk iletişim çalışmalarının gerçekleşeceği Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nün özellikle kent çalışmalarına ön ayak olacaktı. Böylece, sonradan verilecek adlandırmayla *Chicago Okulu*'nun iletişim alanını etkileyen ilk çalışmaları tamamıyla sosyolojik bir disiplin tarafından belirlenmişti (Pooley ve Katz, 2008, s. 767).

Bu okulda gerçekleşen çalışmalar bir yandan Anglo – Amerikan iletişim çalışmalarının temellerini atarken, bir yandan düşünsel ve pratiksel anlamda iletişim alanının akademik olarak ortaya çıkma sürecine gerek hükümet ile olan ilişkileri gerek de dev sermayedarların destek ve yönlendirmeleri açısından ciddi anlamda belirlemede bulundu. Başlangıçta Chicago kentinin hızlı büyümesi, yoğun göç alımı, kentin karmaşık etnografik yapısı gibi nedenlerden ötürü kent sosyolojisine ağırlık veren çalışmalar yapan okul, kimi çalışmacıları ile kısa süre sonra da II. Dünya Savaşı'nda savaş propagandası ile ilgili Savaş Bakanlığı bünyesinde çalışacaktı. ABD'deki bu kurumsallaşma süreci karşısında Avrupa'da özellikle Frankfurt Okulu bünyesinde eleştirel teori olarak bilinen çalışmalar ve düşünsel pratikler gerçekleştirilecek, iletişimin toplum ve siyasal yaşamla ilgili giderek artan önemi, alanın da akademi çatısı altında kurumsallaşmasını hızlandıracaktı. İşte ilk iletişim çalışmalarının kurumsallaşma süreci, tüm bu bahsi geçen gelişmelerle bağlantılı olarak ama en çok da II. Dünya Savaşı'nın etkileri nedeniyle gerçekleşirken, Türkiye'de de bu anlamda önemli gelişmeler yaşanacaktı. Özellikle savaş sonrası oluşan yeni dünya düzeninde Türkiye'nin sahip olacağı konumun basın açısından da son derece önemli olduğunu düşünen Sedat Simavi öncülüğünde İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'nin girişimiyle, Türkiye'de de iletişim eğitiminin akademi çatısı altında kurumsallaşma süreci başlamış oldu. İşte tüm bu süreci daha iyi anlayabilmek adına, İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü'nün kuruluşundan, Türkiye'nin ilk basın yayın yüksek okulu olan Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Basın Yayın Yüksek Okulu'nun kuruluşuna kadarki dönemi ele almak, Türkiye'deki kurumsallaşma sürecini ulusal ve uluslararası etkiler açısından değerlendirmek için de tarihsel bir perspektif sunacaktır.

2. TÜRKİYE'DE İLETİŞİM EĞİTİMİNİN KURUMSALLAŞMASI

2.1. İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Gazetecilik Enstitüsü

Cumhuriyetin kuruluşu sonrasında yürürlükte olan ve sık sık değişikliklere uğramış olan 1931 Matbuat Kanunu'nun otoriter yanı ve 1929 Ekonomik Buhranı sonrası yaşanan ekonomik daralma, Türkiye'de, dünyada II. Dünya Savaşı sonrası oluşacak yeni düzen içinde güçlü bir yer alabilmek için gerekli yeterli basın gelişimi ve eleman ihtiyacını karşılamıyordu. Bunun yanında bir kurumsallaşma ihtiyacına giden yolda bir başka etken olarak da sektör ve okullar açısından ikinci önemli gelişme de kuşkusuz 1950 yılında Ali Naci Karacan'ın *Milliyet*'i yayımlamaya başlamasıdır. Bu gazeteler, mesleğin profesyonelleşmesi bakımından öncü bir rol oynayarak, sahip oldukları meslektan gazeteci aileler eliyle yönetilme geleneği ile de teknik gelişmelere öncülük edeceklerdi (Adaklı, 2006, s. 115). Nitekim İdeolojilerin çarpıştığı II. Dünya Savaşı sonrası oluşturulan yeni dünya düzeninin gereklerini en iyi anlayan isimlerden biri olarak Sedat Simavi, Türkiye'nin de artık bu düzene uyum sağlayabilmek adına çok partili hayata geçmesinin hemen ardından, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti başkanı olarak, 1947 yılında İstanbul Üniversitesi Rektörü Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami Onar'a bir mektup yazdı.³ Bu mektup, Türkiye'de özelinde gazetecilik ancak genel anlamıyla iletişim eğitiminin kurumsallaşması açısından en temel girişim olarak kabul edilebilir. İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'nin başkanı sıfatıyla mektubu kaleme alan Sedat Simavi'nin mektubunu, ele aldığı hususlar açısından üç başlık altında özetlemek mümkündür: Kuruluş amacı, verilmesi istenen eğitimin içeriği, kimlerin bu eğitimi alabileceği. Bu üç temel noktanın tespitinden hareketle

³ Mektubun tamamı için bkz:

<http://iletisim.istanbul.edu.tr/?p=68> (Son erişim tarihi 17.01.2018)

dönemin gazetecilik algısını ve özellikle cemiyetin gazetecilik eğitiminden ve gazeteciden ne anladığını kavramak mümkündür. Simavi mektubuna her şeyden önce mevcut ülke koşullarının betimlemesini yapıp, çok partili hayata geçiş nedeniyle artık basın öneminin çok daha ön planda olduğuna vurgu yaparak başlar. Partiler arası çekişmede ve toplumsal kanaatin oluşmasında gazetelerin önemi ortadayken, artık bu işin profesyonel olarak yapılması gerektiğini belirtir:

“Amerika’da, Fransa’da, harpten önce Almanya’da, İsviçre’de ve Avusturya’da Üniversitelerde Gazetecilik Enstitüleri kurulmuştur. Partiler arasındaki mücadelelerde ve efkârı umumiyenin hazırlanmasında ve efkârı umumiye tarafından gazetelerin tesir altında bırakılmaları hâdisesinde, gazetecinin şahsi kanaatlerini ortaya atabilmesi için kendisinin bilgili, ruhunda memleket muhabbetiyle birleşmiş bir hak duygusu taşıması lâzımdır. Gazeteciliği merak edecek namzetlerde, umumi malumatı arttıracak, hak duygusunu telkin edecek, ona hukuki ve içtimai malumat verecek müessese, ancak bir Gazetecilik Enstitüsü olabilir.”

Simavi siyasal yapıdan hareketle, bir bakıma dördüncü kuvvet olarak halkın ve memleketin çıkarları açısından bu işi sağlayabilecek kurumun yalnızca gazetecilik kurumu olduğunu belirtir. Bunu en iyi şekilde yapabilmek için de artık bir an önce bir okul kurulması gerekmektedir. Kurulacak okulun sahip olması gereken ders içeriği ve yetiştirilecek gazetecinin fikir dünyasını besleyebilmek için gerekenler ise ana hatlarıyla şu alanlar olmalıdır:

Sosyoloji, iktisat ve iktisadi doktrinler, belli başlı hukuku amme ve hukuku esasiye meseleleri ve siyasi fikir cereyanları, devletlerarası hukuk ve bununla karışık olarak siyasi tarih, ceza hukuku nazariyatı ve basın yoluyla irtikab edilecek, suçlar hakkında malumat, mukayeseli basın hukuku nazariyatı, maliye, beşeri ve iktisadi coğrafya, idare hukuku, mümkünse ceza ve hukuk mahkemeleri usulleri, ecnebi dil, bilhassa İngilizce gibi dersler ve malumat ile gazetecinin ve gazeteciliğe meraklı olanların nazari ve umumi bilgileri artırılmış olur. Ancak bu yetmez. Bir de bu malumatın ameli ve mesleki bilgilerle de genişletilmesi lâzımdır ki, gazeteciliğin en basit kademesine giren bir namzet, en yüksek mertebelere kadar yükselebilir.

Dikkat edilirse cemiyetin son derece geniş bir kültürel eğitimden yana olduğu açıkça anlaşılır. Sosyolojiden hukuka, iktisattan coğrafyaya ve elbette yabancı dile kadar çok geniş bir perspektif söz konusudur. Öte yandan salt teorik eğitimin yeterli olmayacağına vurgu yapan Simavi, muhakkak teori ve pratik birlikteliği olması gerektiğinden de bahsederek yukarıdaki listeye bununla ilgili eklemeler yapar. Bu iletişim anlayışı, sonradan özellikle Ankara Üniversitesi’nde Siyasal Bilgiler Fakültesi’ne bağlı olarak 1965 yılında açılacak olan Basın-Yayın Yüksek Okulu’nun kuruluşunda dikkat edilen disiplinler arası, farklı alanlardan beslenen ve teori ile pratik birlikteliğini hedef alan iletişim eğitimi mantığına da bir bakıma temel olacaktır:

- Bir gazetecinin müretteplik ve matbaacılık hakkında umumi malumatı olması lazımdır. Harf ve makinelerin çeşitleri, kullanılış tarzları ölçüleri gibi.
- Gazeteci her gün önüne gelen havadisler arasında o havadisleri değerlendirecek bir melekeye sahip olmalıdır. Okuyucunun alakasını cezbedecek tarzda bu havadislerin arz edilmesi, başlık koyma sanatını teşkil eder. Gazete sekreterliği ve gazetenin pratik olarak tertip edilmesi öğrenilecek mevzular arasındadır.
- Havadislerin, röportajların, makalelerin yazılış tarzı ve bunların kıymetine göre yazıya verilecek istikamet ve yazıda merkezi sıklet tayini ve muayyen fikirleri, gazetede açık yerlere göre, yazının kıymetini düşürmeden muhtelif boyda yazabilmek melekesini temin edecek ders (tahrir).

- Fotoğraf, resim ve çinkografi hakkında pratik malumat, matbaa makineleri ve umumiyetle malzeme hakkında fikir.
- Stenografi,
- Gazetecide sürat-i intikal, merak ve mesleki uyanıklık gibi hassaların inkişaf ettirilmesini temin edecek tatbiki dersler
- Gazeteciliğin inkişafını ve dünyadaki mevkiini iyice belirtmek için, gazeteciliğin ve gazetelerin tarihi.

Cemiyet açıkça bir gazetecinin, en temel pratik bilgilerden en derin teorik bilgilere kadar çok geniş bir eğitim sürecinden geçerek profesyonel anlamda mesleğe adım atmasını istemektedir. Simavi'nin mektubu aslında bir bakıma tam da o dönemin Avrupa'sında özellikle Alman ekolünün sahip olduğu gazetecilik eğitimi anlayışına denk düşmektedir. Nitekim Nermin Abadan Unat'ın Türkiye ve Avrupa'daki basın yayın öğretimi üzerine hazırladığı *Batı Avrupa ve Türkiye'de Basın Yayın Öğretimi* (1972) adlı çalışmada, II. Dünya Savaşı sonrası İngiltere'de kurulan gazetecilik okullarının pratik, Belçika'daki okulların ise teori üzerine eğitimlerini inşa ettikleri gösterilir. Öte yandan bu ekollerin karşısında Almanya örneğinin net bir farklılık taşıdığı da açıktır. Kitle iletişim alanında, kitabın yazıldığı sürece kadar en önde olan ülkenin Hitler'in propaganda çalışmalarıyla temelleri atılan Alman basın-yayın okulları olduğunu anlamak kolaydır. Bunun kökenini Nazi döneminde gazetecilik eğitiminin propaganda ile eş tutulması ile açıklayan Abadan, bu ekolün savaş sonrası Federal Almanya'da da teori ve pratik birlikteliği üzerinden gerçekleşmeye devam ettiğini belirterek, Simavi'nin isteklerinin vücut bulmuş hâlini oradaki okullar açısından görebilmemizi sağlar (Abadan-Unat, 1972, s. 5-40).

Eğitimin nasıl olması gerektiğini belirttikten sonra Simavi, kimlerin enstitüde eğitim alması gerektiğini belirttiği son kısımda başka fakültelerde okuyan öğrenciler ile lise mezunu olmayan ancak fiili olarak gazetecilik yapmakta olan kişilerin okula başvurabilmelerinin doğru olduğunu belirtir. Ancak bu bakış açısının aslında akademik ya da bilimsel olarak gazetecilik eğitiminin verilmesinden öte, salt piyasa odaklı ve gerekli eleman ihtiyacının karşılanması için yapılan bir girişim olduğunu da açığa çıkarır. Nitekim hukuk fakültesi içerisinde bu işin gerçekleşmesini uygun bularak, gerçekleştirilecek eğitimin karşılığında verilecek mezuniyet belgesini ele alırken, Simavi aslında çok da bu işi teferruatıyla düşünmediğini sezdirir:

1. Hem yüksek tahsil görmüş meraklı gençleri bu mesleğe celp edebilmek, hem de meslekte çalışan fakat lise mezunu olmadıkları için yüksek tahsile devam edemeyen gazetecilerin fikri inkişaflarını temin edebilmek için, bu enstitünün iki nevi talebe almasını temenni ediyoruz. Tasavvurumuza göre bu enstitü hukuk fakültesine bağlı olacağına göre, hukuk, iktisat ve diğer fakültelere devam eden talebe veya yalnız gazetecilik tahsil etmek isteyen lise mezunları bu enstitüye devam ederek, imtihanında muvaffak oldukları takdirde kendi fakültelerinden aldıkları diplomadan başka bir de sertifika temin ederler. Bu sertifikanın yalnız lise mezunu enstitü müdavimleri için temin edeceği hakların şumulünü takdir keyfiyeti tamamıyla üniversiteye aittir.
2. Gazetecilikte muayyen bir müddet çalıştığı Gazeteciler Cemiyeti tarafından tasdik edilerek bu enstitüye müracaat eden ve tahsil derecesi şartı aranmaksızın, enstitüye kabul edilerek imtihanında muvaffakiyet gösteren basın mensupları ise yüksek tahsil belgesi mahiyetini hiçbir zaman tazammun etmeyecek bir belge alırlar. Bu belge yalnız basın muhitinde, işe girerken bir tercih sebebi olarak kullanılabilir. Bu tip öğrenim, geçici mahiyette asıl enstitü mezunları yetiştinceye kadar olabilir.

Dikkat edilirse burada ele alınan gazetecilik eğitiminin kısa süreli bir eğitim ile mümkün

olabileceğini, nitekim mezuniyet sonrası verilecek mezuniyet belgesinin de diğer fakültelerin, bölümlerini bitirenlere verdiği diploma ile eşdeğer olmadığı, yani buradan mezun olanların yükseköğretim bitirmiş olanlara denk olamayacakları ortadadır. Bu açıdan, yetiştirilecek öğrencilerin salt bir sertifika ile okullarını bitirmeleri, onları sadece piyasa içerisinde iş bulabilirlerse gazetecilik sektörüne sokabilecekken, mevcut belgelerinin farklı sektörlerde bir işe yarayacağı da ortadadır. Nitekim okul kurulduktan sonra bu problem net bir şekilde ortaya çıkacaktır. Bu açıdan Simavi'nin mektubu, Türkiye'de iletişim eğitiminin kurumsallaşmasının temelinde olması nedeniyle bir yandan son derece önemli ve olumlu iken, bir yandan da cemiyetin doğrudan bu eğitimi ayrı bir disiplin olarak, akademik anlamda ele almadan salt piyasa ve eleman ihtiyacı açısından düşünmesi nedeniyle de sonradan yaratacağı etkiler bakımından kusurlu olmuştur. Tasarıya ilişkin mektubun sonunda eğitimin süresinin ne kadar süreceğinin okul yönetiminin kendi iradesine bırakılmasıyla yukarıda ele alınan eksikliklere bir yenisi daha eklenir. Ancak cemiyet, bu önemli mektubun sonunda kuruluş için de gereken desteği vereceğini belirtir. Bu açıdan Sedat Simavi'nin mektubu iletişim eğitiminin temelinde piyasadan gelen bir talep ile ortaya çıkışın gerçekleştiğini anlamak açısından önemlidir. Nasıl ki ABD'de ilk iletişim kurumlarının ve okullarının ortaya çıkması, piyasa ve II. Dünya Savaşı'nın koşullarına göbekten bağlı ise, Türkiye'de de savaş sonrası çok partili hayata geçiş, demokrasi bloğunda yer alabilme kaygısı ve piyasanın da buna yönelik yenilenme çağrısı, ilk iletişim okullarının kuruluşunda itici gücü oynamıştır. Genel olarak bu ilk dönem ele alındığında, cemiyetlerin girişimlerinin Türkiye'de ilk iletişim okullarının kurulmasının temelinde özerkliğin var olduğunu göstermesi açısından son derece önemlidir (Tokgöz, 2003, s. 14).

İstanbul Gazeteciler Cemiyeti adına özellikle Sedat Simavi ve Cihat Baban'ın girişimi neticesinde İstanbul Üniversitesi'ne yapılan başvuru kısa zaman içerisinde değerlendirildi. 17-24 Kasım 1949 tarihli senato kararlarına dayanarak İstanbul Üniversitesi'nde İktisat Fakültesi'ne bağlı olarak bir Gazetecilik Enstitüsü açılması kararlaştırıldı (Abadan-Unat, 1972, s. 68). Gazetecilik enstitüsünün kuruluşu ise Milli Eğitim Bakanlığı'nın 13 Haziran 1946 tarih ve 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu uyarınca 20 Haziran 1950'de okul yönetmeliğini onaylaması sonucu kabul edildi, böylece okul resmi olarak 3 Temmuz 1950 tarihli ve 7548 sayılı *Resmî Gazete*'de yönetmeliğinin yayımlanması ile faaliyetlerine başlamış oldu.⁴ Eğitim ve öğretim ise 29 Kasım 1950 tarihinde gerçekleşecekti.⁵ 30 Kasım 1950 tarihli *Milliyet* gazetesinin haberine göre okula 480 kişi başvururken, bunlardan 87 tanesi faal gazetecilerden oluşuyordu.⁶

Resmî Gazete'deki kuruluş yazısı ile Sedat Simavi'nin kuruluşa yönelik yazdığı mektup karşılaştırıldığında, istek ve gerçekleşeni anlamak açısından son derece önemli bir durum söz konusu olmaktadır. Amaç, eğitimin içeriği ve kimlerin bu eğitimden faydalanabileceği üzerinden yeniden incelendiğinde üç başlık altında yönetmelik incelendiğinde, ilk olarak okulun cemiyetin isteği üzerine hukuk fakültesine değil, iktisat fakültesine bağlı olarak kurulduğu görülür. (Md.1) Öte yandan enstitünün kuruluş amaçlarının anlatıldığı 2. maddede, okulun gazetecilik konularıyla ilgili meseleleri araştırmak, mesleki öğretim yapmak ve akademik anlamda da yabancı üniversitelerin gazetecilik enstitüleriyle iş birliği yapma amacının belirtilmesi Simavi mektubuyla örtüşmektedir. Yönetim yapısının anlatıldığı "Üyeler ve Organlar" başlığında ise enstitünün iki yıllığına iktisat fakültesinin profesörler kurulunca seçilecek bir müdürle

⁴ 3 Temmuz 1950 tarihli, 7548 sayılı *Resmî Gazete* için bkz:

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7548.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7548.pdf> (Son erişim tarihi 14.04.2018).

⁵ *Gazetecilik Enstitüsünden İletişim Fakültesine*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2002, s.8

⁶ 30 Kasım 1950 tarihli *Milliyet* gazetesinin haberine erişmek için bkz:

http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/x9wu_x2F_3cQeDILbSuzq2CsNQ_x3D__x3D_ (Son erişim tarihi 14.04.2018).

yönetileceği, yönetim kurulunun ise aynı üniversitenin sosyal bilimler alanında çalışan dört üyesi ve müdürle birlikte toplamda beş kişilik bir yönetim kuruluna sahip olacağı belirtilmektedir. (Md.6) Cemiyetin okulun kendi kararına bıraktığı öğretim süresi ise eğitimin dört sömestir sürelerinin belirtilmesi ile açıklığa kavuşmaktadır. (Md. 14)

Mektupla bağlantılı bir şekilde son başlık olarak kimlerin eğitim alabileceğine bakıldığında ise lise diploması şartının konduğu görülmektedir. (Md. 16) Yine Simavi'nin mektubunda istediği gibi, muvakkat maddede meslekte bilfiil iki yıl çalışmış insanların da iki yıl içinde okula başvurmaları durumunda lise diplomaları olmasa da Kabul edilecekleri belirtilmektedir. Bunun yanında okulu tercih edecek yüksek okul öğrencilerinin ve mezunlarının girecekleri dersleri, eğitimlerine göre yönetim kurulunun belirleyeceği belirtilir. Bu da aslında ortak bir eğitim verilmesine engel teşkil ederek, farklı disiplin ve mantıklarla öğrenci yetiştirilmesine neden olacak kötü bir uygulama idi. Tüm maddeler dikkatle incelendiğinde, sonradan en büyük problemi yaratan ve kurumsallaşma açısından en büyük kusura sahip olan maddenin kuşkusuz 19. Madde olduğu hemen fark edilir. Bu maddeye göre enstitüyü başarıyla bitiren öğrencilere İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi tarafından "Gazetecilik Enstitüsü Bitirme Belgesi" verilir ancak bu belge hiçbir şekilde üniversite sertifikası mahiyetini taşımaz ve daha kötüsü bu belgeye sahip olanlar hiçbir şekilde herhangi bir üniversite öğrencisinin faydalandığı haktan faydalanamazlar. Ancak daha okulun kuruluşunda bunun yöneticiler tarafından etraflıca düşünülmeden alınmış bir karar olduğunu anlamak için 30 Kasım 1950 tarihli *Hürriyet* gazetesinde "Gazetecilik Enstitüsü" başlığı ile çıkan habere gitmekte fayda var:

"İstanbul Üniversitesi Rektörü Ord. Prof. Ömer Celal Sarç, enstitünün açılışı münasebetiyle yaptığı konuşmasında, gazeteciliğin son çeyrek asır zarfında cemiyet hayatı üzerindeki tesirini belirtmiş ve bu bakımdan Türkiye'de böyle bir mesleğe eleman yetiştirecek bir mektebin vücuda getirilmesindeki isabete temas etmiştir. Daha sonra iyi gazeteci olmak için kültürün lüzumuna işaret eden rektör, Gazetecilik Enstitüsü'nden alınacak belgenin iş sahasında başarı temin etmek hususunda bir rolü olamayacağına temasla demiştir ki: Enstitüden alınacak diplomanın gazetecilik mesleğinde başarı temin etmeyeceğini belirtmek isterim. Bütün bunlara rağmen enstitünün faydalı olacağını ve gazetecilik mesleği için kıymetli elemanlar yetiştireceğini ümit ediyorum." (Alemdaroğlu, 2002, s. 11).

Görülüyor ki, yöneticilerin bitirme belgesini ya da mezunların bu belge ile nerede iş bulabileceklerini umursadıkları yokken, yukarıda alıntılanan konuşmadan hareketle de enstitünün kuruluşundaki amacın, salt piyasanın ihtiyaçları doğrultusunda kültürel bilgisini ve dil yeteneğini kullanabilecek gazetecilerin yetiştirilebilmesinin hedeflenmesi olduğu anlaşılıyor. Bu problemleri bakış açısı neticesinde ortaya konan 19. madde, kısa süre sonra yaşanan ciddi sıkıntılardan ötürü 29 Kasım 1954 tarihli, 8365 sayılı *Resmî Gazete*'de⁷ yayımlanan değişimle düzeltililecekti. Artık 19. maddede vurgulanan bitirme belgesi "Gazetecilik Enstitüsü Sertifikası" olarak değiştirilmiş ve de "yüksek okul öğrencilerinin yararlandıkları hiçbir haktan faydalanamazlar" ibaresi de kaldırılarak problemin çözümüne gidilmişti.

Kuruluşla ilgili yönetmeliğin son kısmında yer alan "Enstitü Öğretim Konuları" başlığı incelendiğinde, ortaya konan ders programının İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'nin istediği ders içeriğiyle birebir aynı olduğunu söylemek mümkündür. Tam da mektubun isteği üzerine son derece geniş bir yelpazede derslerin sıralandığı görülmektedir:

Umumi ve Nazari Öğretim:

⁷ 29 Kasım 1954 tarihli, 8365 sayılı *Resmî Gazete* için bkz:

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8865.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8865.pdf> (Son erişim tarihi 14.04.2018)

İktisat (Nazari İktisat, İktisat Siyaseti «Orman, (Sanayii Ziraat Politikası», Cihan Ekonomisi), Esas Teşkilât Hukuku (Mukayeseli Esas Teşkilât Hukuku Türk Esas Teşkilât Hukuku), Maliye ve Malî Mevzuatımız, Medeni Hukuk, İdare Hukuku, Ceza Hukuku ve Usulü, Coğrafya (İktisadi Coğrafya ve Siyasi Coğrafya, Türkiye İktisadi Coğrafyası), (İçtimaiyat, Sosyoloji, İçtimai Doktrinler, İçtimai Siyaset, Türkiye Sosyal Siyaset, Halk Efkârı Psikolojisi), Şehircilik ve Sosyal Meseleleri, İstatistik ve Gazetecilikteki Tatbikatı, Devlet Hukuku (Devletler Hukuku, Muahedeler Tarihi, Siyasi Tarih), Sanat ve Edebiyat Meseleleri, Dünya ve Memleket Meseleleri (Aktüalite), Dünya ve Memleket Meseleleri (Aktüalite).

Meslekî ve Teknik Öğretim:

Gazeteciliğin Tarihi {Umumi Gazetecilik Tarihi, Türk Gazetecilik Tarihi}, Meslek Terbiyesi ve Gazetecilik Ahlâkı, Matbuat Hukuku (Mukayeseli Matbuat Hukuku, Matbuat Suçları, Matbuat Rejimleri), Gazetecilikte Yazı Nevileri ve Kompozisyon, Haber Alma, Toplama ve Bildirime Sanatı, Arşiv ve Dosya Tanzimi, Harf ve Makine Nevileri, Tertip Sanatı, Daktilografi ve Stenografi, Gazete Fotoğrafçılığı, Gazetecilik Tatbikatı.

29 Kasım 1954 tarihli ve 8365 sayılı, bitirme belgesini düzenleyen *Resmî Gazete*'de ilk ders programına yönelik bir de küçük çaplı değişiklikler yayımlansa da genel olarak verilen dersler bir süre daha yukarıdaki ile benzer kalacak ancak daha sonraki zamanlarda giderek pratiğe yönelik olacaktır. Enstitü yukarıda anlatılan program ve ders listesi ile birlikte çalışmaya başladığında yönetim kadrosunda müdür Şükrü Baban olmak üzere, Hıfzı Timur, Refii Ş. Suvla, Besim Darkot ve Hazım Atif Kuyucak vardı. Öğrenci kabulünde alım kolaylığı sağlanması ve talebin yüksek oluşu nedeniyle daha ilk yılından 479 öğrenci okula kabul edildi (Abadan-Unat, 1972, s. 68). Ancak yeterli öğretim görevlisinin olmaması, fiziki yetersizlikler ve öğrenci sayısındaki yükseklığe karşın tek bir memurun tüm bu işlerle ilgilenmek zorunda kalması nedeniyle kısa süre içerisinde ciddi sıkıntılar yaşanmaya başladı. 21 Ağustos 1952 tarihli bir raporda Enstitü İdare Heyeti, özellikle Umumi Gazetecilik Tarihi, Halk Efkârı Psikolojisi, Arşiv ve Dosya Tertip Sanatı gibi dersleri okutacak kimselerin olmamasından dolayı ciddi sıkıntıların yaşandığını belirtiyordu (Alemdaroğlu, 2002, s. 15).

İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'nin okula katkısı, kimi isimleri okula ders vermeye göndermesi sayesinde gerçekleşti. Sıkıntılı süreç içerisinde okulda aralarında direkt cemiyetin de gönderdiği isimlerle birlikte Burhan Felek, Cevat Fehmi Başkut, Şevket Rado, Ahmet Emin Yalman, Ecvet Güresin, Abdi İpekçi gibi isimler derslere giriyor, ancak bütçenin darlığı nedeniyle bu derslerden düşük ücretler alıyorlardı (Abadan-Unat, 1972, s. 68). Yine aynı düşük ücret nedeniyle pek çok ders de öğretim elemanı bulunamadığı için boş kalıyordu. Verilen hukuk, iktisat, sosyoloji gibi dersleri İktisat Fakültesi'ne bağlı öğretim görevlilerinin, mesleki dersleri ise fırsat oldukça meslekten gazetecilerin vermesi de iki yapıyı bir eğitime neden olduğu için sorunlar çıkıyordu (Tokgöz, 2006, s. 38). Tüm bunların yanında ilk mezunların verildiği 1952 yılında öğrencilerin sadece bitirme belgesi almaları ancak bunun diplomaya denk olmaması neticesinde sektör ve okul arasında da problemler yaşandı. Her şeye karşın elden geldiğince farklı konularda dersler vermeye çaba sarf eden okulun 1955-1956 yıllarında uygulanan ders program ve ders saatleri şöyleydi (Alemdaroğlu, 2002, s. 16):

1.Sınıf

İktisat ve İktisat Siyaseti 2, Adalet ve Emniyet 1, Jeopolitik 1, Basın ve Yayın Tarihi 2, Yazı Nevileri 2, Gazetecilik Tekniği 2, Arşiv ve Dosya Tanzimi 1, Gazete Fotoğrafçılığı 2, Daktilografi ve Stenografi 5, Yabancı Dil 4, Radyo İşletmeciliği 1.

2.Sınıf

Siyasi ve İdari Bilgiler 2, Maliye 2, Sosyoloji ve Sosyal Siyaset 2, Devletlerarası Münasebetler ve Siyasi Tarih 3, Günün Siyasi ve İktisadi Meseleleri 1, Şehircilik ve Sosyal Meseleler 1, Sanat

ve Edebiyat Meseleleri 2, Gazetecilik Ahlâkı 1, Basın Hukuku İle İlgili Mevzuatlar 2, Yazı Nevileri 2

Gazetecilik Tekniği 2, Daktilografi ve Stenografi 5, Yabancı Dil 4.

Dikkat edilirse ilk yıl teorik, ikinci yıl ise pratik derslerin ağırlıklı oldukları görülebilir. Simavi'nin mektubuyla uyumlu bir şekilde doğrudan gazetecilik pratiği ile yabancı dil eğitiminin diğer teorik derslere nazaran daha uzun saatler işlendiği böylece net bir şekilde görülmektedir. Ancak aynı tarihte, 1956 yılında, okulun içinde bulunduğu başta maddi yetersizlik ve yetişmiş eleman ihtiyacından doğan problemler sonucu, Federal Almanya'daki Göttingen Üniversitesi'nde Basın-Yayın Enstitüsü direktörü olarak bulunan Wilmont Haacke'den bir rapor yazması istendi. İstanbul Gazetecilik Enstitüsü'nde aynı yıl misafir profesörlük de yapmış olan Haacke hazırladığı raporda okulun amacı ile eldeki teşkilatlanmanın akademik bir çalışma yapabilmek için uygun olmadığı üzerinde durarak, enstitünün genel kitle iletişim yerine gazetecilik üzerine eğilmesinin de onu kısır bıraktığını belirtiyordu:

“Eldeki teşkilat ve takip ettiği gaye itibarıyla enstitünün durumu, tam akademik bir öğretim vermeye müsait görülmemektedir ve enstitü öğrencilerinin şimdilik milletlerarası araştırma alanındaki çalışmalara katılmalarına da elverişli değildir. Eğer İstanbul Üniversitesi'nde Avrupalı manada yayın ilmi konusunda bir öğretim ve araştırma disiplini ilave edilirse, gazetecilik ilmini eski inkişaf stilinde idame ettirmekle kalmamalıdır. Aynı zamanda öğretim planına mesela Berlin veya Münster'i numune alarak bilcümle neşriyatçılık kollarının yani *mass communication* (kitle iletişimi)'a hizmet eden bütün *mass media* (kitle iletişim araçları)'ya doğru uzanmak şayanı tavsiyedir. Enstitünün basın, film, radyo, televizyon, propaganda, reklam ve amme psikolojisini tetkik, demoskopî gibi fenomenlerle meşgul olması gerekir” (Tuna, 1960, s.21'den aktaran Abadan-Unat, 1972, s. 69).

Haacke'nin maddi eksiklikler ve eleman yetersizliğinden öte özellikle akademik yapılanma ve iletişim anlayışı üzerinden bir eleştiri yapması son derece önemlidir. Haacke'nin raporunda Berlin ya da Münster'in örnek alınmasını istemesi de ayrı bir öneme sahiptir. Nitekim Gazetecilik Enstitüsü'nden hemen önce, 1948 yılında Hür Berlin Üniversitesi Basın Yayın Enstitüsü kurulduğu zaman, fakülte son derece geniş bir arşive sahipti ve kitle iletişim çalışmaları üzerine yoğunlaşmıştı. Okulun ders programı UNESCO'nun kitle haberleşme için mesleki öğretim konusundaki perspektifini temel alarak hazırlanmıştı (Abadan-Unat, 1972, s. 7). Bununla paralel olarak olarak düşünüldüğünde 1919'da kurulan Münster Üniversitesi Basın-Yayın Enstitüsü'nde de durumun farklı olmadığı görülür. Özellikle tarih çalışmaları üzerine odaklanmış ve gazeteciliği de yoğun seminerler vasıtasıyla problem çözme odaklı ele alan okul, Gazetecilik Enstitüsü'nde gördüğümüz gibi salt basılı medyaya yoğunlaşmıyordu. Haberleşme, radyo, film, propaganda ve dil gibi konular üzerinde yoğun çalışmalar yapıyor ve ders programı da buna göre ayarlanıyordu (Abadan-Unat, 1972, s. 11).

İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'nin istekleri ve sektörün yetişmiş eleman ihtiyacı neticesinde kurulan gazetecilik enstitüsünün, Türkiye'de iletişim eğitiminin akademik anlamda kurumsallaşması veya ayrı bir disiplin olarak iletişim alanının üniversitelerde yer bulabilmesini değil de piyasa odaklı eleman yetiştirme arzusunu kuruluşunun temeline almasından ötürü bu problemlerle karşılaşılması kaçınılmazdı. Buna ilave olarak eğitim süresinin iki yıl gibi kısa bir süre olması da okulla ilgili akademik anlamda görülen en büyük problemlerdendi. Bahsi geçen tüm eksikliklere karşın alanın akademik anlamda göreceği en büyük problem, burada eğitim gören gençlerin büyük kısmının aslında başka fakültelerde okuyan öğrencilerden ya da sektörde çalışan gazetecilerden oluşmalarıydı. Tam da bu sebeptendir ki, kendi fakültelerinde

dersleriyle ya da mezuniyet işlemleriyle uğraşan öğrencilerin⁸ veya sektörde bizzat çalışan ama bir yandan da enstitüde öğrencilik yapan gazetecilerin etkin bir biçimde bu alana ve enstitüye iki yıl kadar kısa bir süre içerisinde odaklanabileceklerini beklemek gibi bir hata vardı. Oysa tamamıyla bu alanda değil ama başka yerlerde de okuyup, çalışan bu öğrencilerin kendi derslerinden ya da işlerinden zaman ayırıp da enstitüdeki derslere aktif katılımlarını beklemek ciddi bir tasavvur eksikliğidir.

Kuruluş aşamasında maddi kaynak, yönetsel planlama ve eleman temini açısından geleceği sağlam adımlarla inşa etmekten ne yazık ki uzak kalmış okulun, bahsi geçen diğer problemlerinin düşünülmesiyle birlikte aslında nasıl da ağırlıklı olarak piyasanın talep ve endişeleri doğrultusunda, akademik kaygılardan uzak bir şekilde kurulduğu anlaşılabilir. Nitekim kuruluştaki kısa süreli eğitim programı nedeniyledir ki, öğrencilerin seminerler yapmaları ya da aktif olarak basın-yayınla ilgili dersleri takip edebilmeleri imkânsız hâlde gelirken, bu alanda doktora yapabilmelerine de olanak yaratılmamıştı (Abadan-Unat, 1972, s. 69).

Türkiye'nin ilk özel gazetecilik okulu olarak 1948 yılında Müderris Fehmi Yahya tarafından kurulan İstanbul Özel Gazetecilik Okulu'nun kısa hayatı sırasında verdiği görece daha temel seviye gazetecilik derslerinin ardından, Türkiye'nin ilk gazetecilik enstitüsü olan İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne bağlı olarak kurulan Gazetecilik Enstitüsü'nün iletişim eğitiminin kurumsallaşması açısından önemi büyüktür. Türkiye'de gazetecilik eğitiminin ilk kez bir akademik çatı altında bu enstitün aracılığıyla ortaya çıkması, onu bir bakıma ilk gazetecilik eğitim kurumu da yapmaktadır (Altun, 1995, s. 106). Ancak okulun bir diğer büyük önemi, kuruluşu sırasında yaşanan büyük problemlerin, maddi yetersizliklerin, öğretim elemanı eksikliğinin ve hatta 1971-1972 ile 1972-1973 öğretim yıllarında iki yıl süreyle yaşadığı idari ve mali sıkıntılardan ötürü öğrenci kaydı alamamasına karşın ayakta kalabilmesidir.

Enstitü 1967-1968 ders yılından itibaren eğitim süresini üç yıla çıkarırken, yıllar önce Haacke'nin uyarılarına uyularak artık halkla ilişkiler, propaganda, ilan ve reklamcılık dersleri ile radyo televizyon işletmeciliği derslerini programına katarak gazetecilik okulundan iletişim okuluna evrilmeyi başarabildi. Bundan bir süre sonra da 13 Temmuz 1975 tarihli ve 15.294 sayılı *Resmî Gazete*'de⁹ yayımlanması ile birlikte, okulun adı Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Enstitüsü olurken, okulu bitirenlere Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Enstitüsü Diploması⁹ verilmeye başlandı. Okul zaman ilerledikçe önce 1980 yılından itibaren yüksek okul statüsüne kavuşacak, 1989 yılında "Gazetecilik", "Tanıtım ve Halkla İlişkiler", "Radyo Televizyon" adında üç farklı bölümde eğitim verecek ve son olarak 1992-1993 tarihinden itibaren de fakülte olarak bugünlere gelecektir.

Kuruluşundan günümüze dek yaşananlar içerisinde belki de ilk olması, ilk sıkıntıları yaşamaması, uzun bir tarihe sahip olması açısından Gazetecilik Enstitüsü son derece önemli bir adımdı. Nitekim onun yaşadığı sıkıntılar ve görece plansız kurulmasından kaynaklanan akademik anlamdaki problemler bir sonraki okullara da ders olacaktı. Bu okullardan en önemlisi, Gazetecilik Enstitüsü'nün 1950 yılındaki kuruluşundan on beş yıl sonra 1965 yılında Ankara'da kurulacak ve bu kuruluşuyla da Türkiye'nin ilk basın yayın yüksek okulu olma özelliğini elinde bulunduracaktı. Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne bağlı olarak kurulan Basın-Yayın Yüksek Okulu, açıktır ki, İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü'nün ondan yıllar önce yaşadığı problemler ve kurumsallaşma sürecinin getirdiği sıkıntılar olmasa, kendi kuruluşunu ona nazaran çok daha planlı ve programlı yaşayamazdı. Bunun elbette çok daha

⁸ Okulun mezunları ile ilgili önemli bir kaynak için bkz: Zeynep Karahan, *Kırk Yıllık 1950-1990*, İstanbul, 1992.

⁹ 13 Temmuz 1975 tarihli ve 15.294 sayılı *Resmî Gazete*'nin tamamına erişmek için bkz:

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/15294.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/15294.pdf> (Son erişim tarihi 14.04.2018)

başka etmenleri de vardı. Bu açıdan bir sonraki başlıkta Türkiye’de iletişim eğitiminin kurumsallaşması ile ilgili olarak kuruluş dönemi, kuruluş çalışmaları ve elbette kurumsallaşma çabaları ekseninde Basın-Yayın Yüksek Okulu’nu incelemek, böylece iletişim eğitiminin Türkiye’deki tarihsel sürecinin genel bir çerçevesini çizmek gerekmektedir.

2.2. Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Basın Yayın Yüksek Okulu

2.2.1. Ankara Gazeteciler Cemiyeti’nin Girişimi

İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü’nün yaşadığı sıkıntıların ve istenilen verimi sağlayamayacağını artık açık bir biçimde anlaşılmasının ardından, ülkede profesyonel basın mensubu yetiştirme ve bunun yanında genel anlamıyla basın, medya, iletişim alanıyla ilgili çalışmalar yapabilecek bir okulun var olması gerektiğini düşünenler de vardı. Böyle düşünenlerden ilk grup 1962 yılında bu amaçla bir girişimde bulunacak olan Ankara Gazeteciler Cemiyeti iken, daha geniş anlamıyla basının incelenip, eksikliklerin ve problemlerin kaynağını teşhis etmenin gereğine inanan ikinci grup ise, 1963 yılında görevde olan İsmet İnönü başbakanlığında kurulan 27. dönemin hükümeti idi.

1960 yılında yaşanan darbe ve ardından hazırlanan 1961 Anayasası sonrası artık ülke eskisi gibi olamazdı. Artık daha hareketli, çok daha çeşitli düşünsel hareket ve yayının dolaşıma girmeye başladığı, gazetecilerin çok daha ciddi kazanımlar elde ettiği ancak bir yandan da darbe sonrası kurulacak hükümetlerin, Milli Birlik Komitesi’nin aldığı kararları tersine çevirmesinden endişelenilen bir dönemdi bu. Okulla tam da bağlantısı olacağı üzere yine bu yıllar, Devlet Planlama Teşkilatı’nın kurulduğu, birinci beş yıllık kalkınma planının hazırlandığı, TRT ile yayın hayatında büyük bir dönüşümün başlayacağı yıllardır (Tokgöz, 2000, s. 26). İşte bu ortamda, 1962 yılının başında Ankara Gazeteciler Cemiyeti, basın mensuplarının yetiştirilebilmesi amacıyla yeni bir okulun kurulması için bir girişimde bulunacaktı. Temel amaçları,

İstanbul Gazetecilik Enstitüsü’nde yaşanan sıkıntıların yaşanmayacağı, basını ve gazeteciliği çok daha geniş bir açıdan ele alacak, tüm medya üzerine eğilecek bir okul kurabilmektir. Bu da ancak iletişim, tanıtma ve etkileşimle birlikte gerçekleşebilirdi (Tokgöz, 2003, s. 15).

Cemiyetin 13 Ocak 1962 tarihli, 5 numaralı karar sayısında ele alınan konulardan biri de basın enstitüsü hazırlığı idi. Altında Başkan Metin Toker’in, ikinci başkan Cüneyt Arcayürek’in, muharrir üye olan D. Tanyar’ın ve üye sıfatıyla Ü. Arman’ın imzalarının bulunduğu belge, Basın Yayın Yüksek Okulu’nun kuruluşuyla ilgili en eski belgedir. Gündemin altıncı maddesinde kuruluşla yönelik çalışma kararından bahsedilir:

“15.01.1962 günü, saat 10:00’da yapılacak toplantıya gazetecilik enstitüsü kurulması yolundaki faaliyetlerle ilgili olarak bilgi alınmak üzere daha önce bu konu ile uğraşmış olan cemiyet üyelerinden Seyfettin Turhan, Ecvet Güresin, Altemur Kılıç’ın davet olunmalarına karar verildi.”

Alınan kararın ardından, 6. maddede bahsedildiği üzere, 15 Ocak 1962 tarihinde toplantı gerçekleşti ve aynı günün, 6 numaralı karar sayısında, okulun kurulabilmesi için gerekenler yeniden gözden geçirildi. Başkan Metin Toker, ikinci başkan Cüneyt Arcayürek, genel sekreter D. Kasaroğlu, muharrir üye D. Tanyer, üye D. Tokatlı, üye Ü. Arman ve üye C. Çetinel imzalı belgenin ilk maddesi işleri hızlandırıp temaslarda bulunma kararı ile ilgiliydi:

“Toplantıya daha önce çağrılan S. Turhan, G. Güneş ve A. Kılıç da geldiler. Basın enstitüsü kuruluşuyla ilgili eski çalışmalar gözden geçirildi. Bundan sonraki çalışmaların başarıya ulaşması için işin ciddi tutulması ve derhal bir komite tebdiline karar verildi. Komitede A. Kılıç, S. Turhan ve D. Günsin’den gayri bulunması gerekenlerin 17.01.1962 günü, saat 11.00’de yapılacak toplantıda tespiti kararlaştırıldı. Bu işle ilgili olarak

C. Arcayürek ve Ü. Deman'ın Siyasal Bilgiler Fakültesi dekanı ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi rektörüyle temasları kararlaştırıldı.”

Siyasal Bilgiler Fakültesi ve ODTÜ ile yapılan temasların ardından, bir sonraki toplantı 23.01.1962 tarihinde, 8 numaralı karar sayısı olarak belgelere geçti ve gündem maddelerinden biri de yine basın enstitüsü idi:

“Basın Enstitüsü kuruluş hazırlıklarıyla ilgili çalışmaların bir an önce tamamlanması için bu işle görevli üyelere ricada bulunulmasına karar verildi.”

2.2.2. UNESCO'ya Yapılan Başvuru ve Hıfzı Topuz'un Gelişi

Ankara Gazeteciler Cemiyeti okul kurulmasıyla ilgili çalışmaların hızlandırılması kararı doğrultusunda özellikle ODTÜ ile sıkı bir temas kurdu. Cemiyet ODTÜ'nün yeni kurulan bir okul olması nedeniyle, buraya bağlı bir basın-yayın enstitüsünün ya da fakültesinin kurulmasının kolay olabileceği düşünmüştü (Abadan-Unat, 1972, s. 70). Ancak daha önce böyle bir tecrübenin bulunmaması nedeniyle İdari İlimler Fakültesi, durumu değerlendirmek ve cemiyetin arzusunu gerçekleştirebilmek amacıyla B.M.'ye bağlı Teknik Yardım Teşkilatı'na başvurarak yardım istedi. Teknik Yardım Teşkilatı daha çok, gelişmekte olan ülkelere teknik bir konuda yardım edebilmek üzere tasarlanmış olması nedeniyle, eğitimle ilgili bu talebi yerine getirebilmesi için konuyu UNESCO Haberleşme Bölümü'ne yönlendirdi. İşte tam da bu sırada Haberleşme Bölümü'nde görevli olan Hıfzı Topuz, konuyla ilgilenmesi için Türkiye'ye gönderildi.

UNESCO, gazeteci yetiştirme maksadıyla ilk yüksekokulu Fransız hükümetiyle yaptığı iş birliği sonucu 1957 yılında Strasbourg Üniversitesi'ne bağlı olarak açmıştı (Unesco, 1987, s. 20). Bununla bağlantılı olarak örgüt, bütün dünyada gazeteci yetiştirme maksadıyla ülkelerin bilgilendirilerek ortak bir çalışma yapılmasını istedi. Hemen hemen aynı dönemde, 19 Ocak 1961 tarihinde BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi de bir rapor yayımladı. *Development of Information Media in Under-Developed Countries*¹⁰ – (Gelişmemiş Ülkelerde Bilgi Medyasının Geliştirilmesi y.n.) adlı rapor, bölgelere ayırdığı dünyayı, o bölgelerdeki gelişmiş ve gelişmemiş ülkelerin sinema, radyo-televizyon, basın ve gazetecilik faaliyetleri üzerinden bir analizini sunuyor, böylece ortaya koyduğu rakamlar ile gelişmemiş ülkeler için bir eylem planı öngörüyordu. Rapor 1959 tarihli UNESCO çalışmalarından faydalanarak hazırlanmıştı ve gelişmemiş ülkelerde ekonomik gelişimi sağlayabilmek adına özellikle ulusal bir yayın sistemi kurulması için gereken altyapı faaliyetlerini hazırlama amacına sahipti. Bu maksatla önce üç toplantı yapılması kararlaştırıldı; ilki Ocak 1960'ta Bangkok, ikincisi Şubat 1961'de Şili'de ve üçüncüsü de 1962'de Addis Ababa'da yapıldı.

UNESCO genel bir kriter olarak her ülkede en azından on gazete, beş radyo alıcısı, iki sinema salonu ve iki televizyon alıcısı olması gerektiğine dair bir saptamadan sonra yaptığı araştırmada gelişmemiş ülkelerde sayının son derece az olduğunu görünce yapılması gereken iki nokta tespit etti: İlk olarak özellikle tropikal bölgelerde oldukları için elektrik ve altyapı konusunda ciddi sıkıntılar yaşayan ülkelere ulusal yayın sistemlerini kurabilmeleri için yardım edilecek, ikinci olarak da Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU) öncülüğünde gelişmemiş ülkelere düşük maliyetli alıcılar kurularak bölgelerin iletişim sistemlerinin temelleri atılarak ekonomik ve sosyal gelişimlerine katkı sağlanacaktı (Gjesdal, 1961, s. 171 - 172).

Projenin altyapısal gelişimleri ve teknik destekleri sağlamanın yanında, iletişimcileri ve iletişim okullarını desteklemesi de kısa süre sonra gerçekleşecekti. Bu amaçla bir çalışma grubu oluşturuldu ve bu işin başına Norveç hükümetinde iletişim bakanlığı yapan, gazeteci Tor

¹⁰ Raporun tamamına erişmek için bkz:
<http://repository.un.org/handle/11176/276122> (Son erişim tarihi: 14. 04.2018)

Gjesdal getirildi. Yola iletişim yoluyla barışa hizmet etmek, böylece dünyadaki ülkeler arasında yakınlaşma ve iş birliğinin iletişim vasıtasıyla sağlanabilmesi amacıyla çıkan UNESCO, bu çerçevede iki aylık staj programları düzenleyerek, üye ülkelerin gazetecilerinin bir araya gelmelerini ve seminerler yoluyla birbirlerinden haberdar olmalarını istiyordu. İşte bu nedenle milli komisyonlara bildirimler verildi ve Türkiye adına komisyonda görev yapan genel sekreter Zekai Baloğlu vasıtasıyla Hıfzı Topuz da bundan haberdar oldu.¹¹ Akşam gazetesindeki yazı işleri müdürlüğünden, Strasbourg'da düzenlenecek ilk seminer için iki aylığına izin alan Topuz, ilk toplantıda dünyanın farklı yerlerinden gelen gazeteciler, iletişim fakültesi dekanları ve bakanlık çalışanlarıyla birlikte çalıştı ve bir sonraki yıl yeniden seminere katılarak iletişimle ilgili bölgesel çalışmalar için Türkiye'nin de aktif olarak katılımını sağlamış oldu. Bu sıra, seminerler sonrasında bölgesel iletişim okulları kurma ile ilgili bir karar alınmış, yine Zekai Baloğlu vasıtasıyla Hıfzı Topuz bundan haberdar edilmişti.¹²

Kurulacak gazetecilik eğitimi masası bir çalışma programı belirleyerek, gelişmekte olan ülkelerde iletişim eğitiminin verileceği okullar ve iletişim çalışmalarının gerçekleştirilebileceği kurumlar açmak istiyordu. Yaptığı başvurunun ardından bu programın başına Hıfzı Topuz kabul edildikten sonra, aynı yerde Wilbur Schramm, Pierre Navaux gibi isimlerle özellikle Afrika ve Latin Amerika'da iletişim eğitimi ile ilgili çalışmalar yaptı. İşte Ankara Gazeteciler Cemiyeti'nin başvurusu üzerine ODTÜ'de bir basın-yayın okulu açılması talep edildiğinde Hıfzı Topuz tam da bu iş için gerekli imkânların başında bulunuyordu. Hıfzı Topuz, UNESCO'daki görevi sırasında, Basın-Yayın Yüksekokulu kurulmadan önce de Türkiye ile ilgilenmişti. Özellikle Orhan Tuna döneminde İstanbul Gazetecilik Enstitüsü ondan seminer, konferans, belge ve ders kitabı konularında yardım istemiş, Burhan Felek, Enis Tahsin Til gibi isimlerle birlikte enstitüde zaman zaman konferanslar vererek, yardımcı olmaya çalışmıştı. İşte Ankara Gazeteciler Cemiyeti'nin ODTÜ'ye yaptığı girişimle ilgili haber kendisine ulaşınca da harekete geçti. O dönem açısından ele alındığında, İstanbul Gazetecilik Enstitüsü'nün devam zorunluluğunun olmaması, öğretim elemanı ve maddi kaynaklarının yetersiz olmasından ötürü yeterli ve uygun bir gazetecilik okulu olarak kabul edilmemesi karşısında, enstitünün kurulduğu dönemde de aslında gazetecilik okullarının dünyada pek yaygın olmadığını belirtmek gerekir.

İletişim ya da gazetecilik okulları özellikle ABD'de çok yaygınken, İngiltere'de daha çok meslek okulu olarak kurumsallaşmış, Almanya'da ise sosyal araştırma maksadıyla kurulmuşlardı. Moskova'da daha güçlü bir şekilde kurulmuş olmalarına karşın örneğin, Hollanda ve Danimarka'daki okul sayısının azlığı, İtalya'da yeni yeni bu işlere el atılması ve Fransa'da bu okulların zayıf kalmaları ama sendikaların girişimleriyle pratisyen gazeteci yetiştirilmesi gereğiyle yüzleşildiğinde aslında genel anlamda gazetecilik okullarının henüz emekleme aşamasında olduğu ortaya çıkmaktadır.¹³ Yine Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu'nu etkileyecek olan Belçika'da ise o dönem, pratikte gazetecilik değil de teorik anlamda bu işle uğraşacak ve bu alanda araştırmalar yapacak bir okulun var olduğundan bahsetmek gerekiyor

(Unesco, 1965, s. 22).

Gazetecilik okullarının azlığı ve henüz yeterince kökleşmemelerinin olağan olduğu bu dönemde, Hıfzı Topuz ODTÜ'ye gelerek yerinde incelemeler yaptı. Ancak bu okulun henüz kuruluş hâlinde olması ve eğitim dilinin de İngilizce olması nedeniyle Topuz okulun burada açılmasına sıcak bakmadı. Nitekim Arif Turgut Payaslıoğlu ile burada yaptığı çalışmalar neticesinde Rektör Mustafa Kemal Kurdaş'ın yanına gitti. Ancak onun da hem okulun daha yeni kuruluyor olması hem de bir teknik okul olmasından ötürü ODTÜ'de gazetecilik ile ilgili bir

¹¹ Hıfzı Topuz, Kişisel Görüşme, 20 Temmuz 2017

¹² Hıfzı Topuz, Kişisel Görüşme, 20 Temmuz 2017

¹³ Hıfzı Topuz, Kişisel Görüşme, 20 Temmuz 2017

enstitü ya da fakülte kurulması fikrine pek sıcak bakmaması neticesinde yeni bir arayış başladı. Hıfzı Topuz Türkiye'deki çalışmalarına devam ederken, o sıra hem Ankara Üniversitesi rektörlüğü yapan hem de UNESCO'da Türkiye Milli Komisyonu'nun başkan vekilliği görevini yürüten Prof. Dr. Suut Kemal Yetkin devreye girerek, Topuz'u Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne yönlendirdi. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin dekanlığını yapan Prof. Bedri Gürsoy'un desteklemesiyle, Profesörler Kurulu 20 Haziran 1962 tarihinde Haberleşme Enstitüsü'nün kurulmasını ilke olarak kabul etti (Abadan-Unat, 1972, s. 70). Bu kararın ardından, 30 Haziran 1962'de dönemin Basın Yayın ve Turizm Bakanı Celal Tevfik Karasapan, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Bedri Gürsoy, Anadolu Ajansı Genel Müdürü Nail Mutlugil, Ankara Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Metin Toker ve Ankara Gazeteciler Sendikası Başkanı Beyhan Cenkçi ortak bir bildiri yayımladılar. Bu isimler, kurulacak okulla ilgili belli noktalara dikkat edilmesini istiyorlardı:

1. Okul 1963 sonbaharında faaliyete geçmelidir.
2. Öğretim süresi dört yıl olmalıdır.
3. Okul müdürüne bağlı bir yönetim kurulu bulunmalı ve bu kurul, eğitim ve öğretimin aşağıdaki hususlarla yakın iş birliği ile yürütülmesine dikkat etmelidir:
Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı, Ankara Radyosu Müdürlüğü, Anadolu Ajansı, UNESCO Milli Komisyonu, Ankara Gazeteciler Cemiyeti, Ankara Gazeteciler Sendikası.
4. Okula seçme sınavıyla öğrenci alınmalıdır.
5. Program çok yönlü olmalı, yazılı basın yanında radyo, televizyon, ajans, basın ataşelikleri ve Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı'nda çalışacak haberleşme personelinin yetiştirilmesi sağlanmalıdır.
6. Programda duyma ve görme araçları ile eğitim metotlarına, basın ahlâkına, taşra gazeteciliğine ve yabancı dil öğretimine önemli yer verilmelidir.
7. Gazeteler, radyolar, ajans idareleri ve Basın Yayın Turizm Bakanlığı öğrencilere pratik staj imkânı sağlamalıdır.
8. Okulun uluslararası kurumlardan iç ve dış mesleki tesislerden yardım alabilmesi için yönetmeliğe gerekli maddeler konulmalıdır. (Abadan-Unat, 1972, s. 71).

Dikkat edilirse yukarıdaki bildiriye vurgulanan noktalardan eğitim süresinin dört yıl olması, eğitimin sektör ve kurumlarla iş birliği içinde çalışması gerektiği, basılı medyanın yanında diğer medya kanallarına da önem verilmesiyle okulun sadece yurtiçi değil uluslararası kurumlara da iş birliği içinde olması son derece önemlidir. Bu noktalar kuşkusuz İstanbul Gazeteciler Enstitüsü'nün yaşadığı eğitimle ilgili problemler ile sektör ve okul arasındaki uyuşmazlığı ortadan kaldırarak, uluslararası çapta bir okulun kurulabilmesi içindir. TRT'nin de bu dönemdeki faaliyetleri ile yetişmiş eleman ihtiyacı göz önüne alındığında anlaşılıyor ki, yukarıdaki bildiriye imza atanlar sadece sektöre gazeteci yetiştirilmesi değil bundan çok daha fazlasını isteyerek, alanla ilgili ciddi akademik çalışmaların da yapılmasını tasarlamaktalardı.

2.2.3. Oscar Pollak ve Olivier Reverdin Raporu

Hıfzı Topuz'un Türkiye'ye gelip yaptığı çalışmaların ardından, kurulacak okul için Ankara Üniversitesi'nde karar kılınması ve bu okulun yayımlanan bildiriye hareketle hangi noktalara önem vererek eğitim yapacağını anlatımından sonra, bir de bu işin Ankara Gazeteciler

Cemiyeti kısmının dışındaki ikinci ayağını ele almak gerekiyor. önemin Türk basınının içinde bulunduğu durumu teşhis ve neden yeni bir okul ihtiyacının hâsıl olduğunu anlayabilmek için Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin¹⁴ 1963 yılında Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI)'e yaptığı başvuruya değinmek gerekiyor.

1960 Darbesi sonrası yaşanan süreç ve hazırlanan yeni anayasa basınla ilgili de düzenlemeler yapmış, özellikle Basın İlan Kurumu'nun açılması ve 212 Sayılı Kanun ile gazetelere ve gazete çalışanlarına ciddi kazanımlar getirmişti. Ancak kanunda yapılan düzenlemelerin basını ve çalışanlarının yaşam koşullarını hem ekonomik hem de yapısal anlamda tümünden düzelterek olması beklenemezdi. Nitekim basın faaliyetlerini ve onun yaşam alanını üretimden içeriğe ve oradan da dağıtıma dek hızlıca çağdaş standartlara taşıyıp, çok sesliliğe destek olacak biçimde üst bir konuma getirebilmek Türkiye'nin içinde bulunduğu türlü koşullar nedeniyle elbette hemen gerçekleşmesi mümkün olmayan isteklerdi. İşte hem mevcut problemlerin analizi hem de yapılması gerekenlerin teşhisi için IPI'ye yapılan başvuru sonrasında Oscar Pollak ile Olivier Reverdin adlarında iki gazeteci görevlendirilerek Türkiye'ye gönderildiler. IPI Oscar Pollak ve Olivier Reverdin'den Türkiye'de demokratik bir basının var olabilmesi için gerekli koşulları araştırıp bu amaçla da mevcut durumu analiz etmelerini istemişti. İki gazetecinin Türkiye'ye gelerek çalışmaları 11 – 17 Nisan 1963 tarihinde İstanbul ve Ankara olmak üzere iki adımda gerçekleşti. Bu çalışma da kamuoyuna *Milliyet* gazetesi vasıtasıyla duyuruldu.¹⁵ Çalışmaları sırasında hem hükümetle hem de üniversitelerdeki öğretim görevlileri ve gazetecilerle iletişim kuran araştırmacılar, her şeyden önce demokrasinin Türkiye'deki durumunu değerlendirip bunun basına yansımalarını incelediler. Bu genel değerlendirmenin ardından da sırasıyla basının mevcut durumunu, gazetelerin iktisadi koşullarını, gazetelerin sahipleri ve çalışanları arasındaki ilişkileri, Türkiye'de basının öğretici rolünü, basının hukuki yapısını ve tüm bunlardan yola çıkarak da yapılması gerekenleri yazdılar.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu sonrası devrimlerin gerçekleştirilip korunabilmeleri için basın üzerinde hükümetin etkisi olduğunu anlatan Pollak ve Reverdin, 1950'den sonraki Demokrat Parti döneminde ise basın açısından yaşananların son derece kötü olduğunu belirtiyorlardı. Nitekim 1960'ta yaşanan darbenin aslında bu ülkede demokrasinin henüz zayıf ve son derece yeni bir kavram olduğunu göstermesi bakımından önemli olduğunu dile getirdiler (Alemdar, 2009, s. 186). Bu özetten sonra gazeteciler Türkiye'deki gazeteleri ekonomi politik açıdan inceleyerek altı açıdan değerlendirme yaparlar:

1. Maddi açıdan gazeteler zor durumdadır. Ancak satış oranları çok düşük olmasına karşın Türkiye'de çok sayıda gazete vardır. Bunun ilk nedeni ilan dağıtımdır çünkü satışları az olsa da devletin dağıttığı ilanlardan pay alabilmek isteyen gazeteler varlıklarını korurlar. İkinci neden ise, devletin gazetelere ithal kâğıt yasağı koyması nedeniyle aslında bizzat kendisi onlara kâğıt satarak kâr ettiği içindir.
2. Mevcut matbaa makineleri modern olmadıkları için masrafları yüksekken, verimleri azdır.
3. Maddi zorluklar nedeniyle çalışan ücretleri ve sigortalarında problemler yaşanmaktadır.
4. Dağıtım ilkel biçimlerle icra edilmekte, geniş bir dağıtım ağı yerine satış hâlâ sokak satıcıları eliyle yapılmaktadır.

¹⁴ 27. Hükümet'in yönetim kadrosuna erişmek için bkz:

https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_Cabinets.aspx (Son erişim tarihi: 14.04.2018).

¹⁵ Çalışmayı duyuran *Milliyet*'te 30 Haziran 1963 tarihli ilgili haber için bkz: <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1963/06/30> (Son erişim tarihi: 14.04.2018)

5. Satış fiyatları son derece düşük ancak mevcut ekonomik koşullar nedeniyle bunları artırmak da mümkün değil.
6. İlan sayısı az olduğu için büyük getirisi olan ilanları ancak yüksek satış rakamlarına sahip gazeteler alabildiği için yayın politikalarında da buna göre düzenleme vardır. (Alemdar, 2009, s. 187 - 188).

Basının mevcut ekonomik durumunu özetledikten sonra araştırmacılar, 212 Sayılı Kanun'un gazete çalışanları için getirdiği kazanımlara değinip, ücretin gecikmesi durumunda, gecikme günü başına alınan %5 oranındaki faiz oranının küçük gazetelerin sahipleri açısından son derece ciddi problemler çıkardıklarını belirtirler. Ancak ufak taşra gazetelerinde ise kanuna pek de uyulmadığı için sahiplerin bunu ciddi anlamda problem etmediklerine dikkat çekerler (Alemdar, 2009, s. 189).

İşte yukarıdaki tahlillerinin ardından Pollak ve Reverdin basının mevcut seviyesini yükseltebilmek için hem kanuni nizamların devreye girmesini hem de basının kendini disiplin altına alması gerektiğini belirttikten sonra çalışmalarını beş temel yapılması gerekeni belirterek sonlandırırlar:

1. Özgürlükçü anayasanın geçmişten gelen ağır cezaları üzerinde değişim yaparak cezaların daha net bir kavrama oturtularak basını sindirme amacıyla kullanılmamalarını sağlamak.
2. Rekabetin ve itibarın korunabilmesi için gazetelerin kendilerini disipline etmelerini teşvik etmek
3. Halkın entelektüel seviyesini ve basının moral seviyesini yükseltebilmek için basının artık öğretici işlevini yerine getirmesi gerekmektedir. Bu maksatla basının edebiyat, ilim, müzik, teknik, iktisat ve mimarlık gibi hem sanatsal hem de yönetsel konularda programlar yapmaları sağlanmalıdır. İşte bunun için de UNESCO'nun kuruluşunda yer alıp, muhakkak destekleyeceği bir okul kurularak, basında eksiği hissedilen hususlarda gerekenlerin yapılması sağlanmalıdır.
4. Basın Şeref Divanı'nın otoritesini artırmak.
5. Resmi ilan kurumunu ortadan kaldırarak basının etkili hale gelmesini sağlamak. Ancak bu uzun vadede gerçekleşmesi gereken bir hamledir çünkü ciddi işsizliğe neden olacaktır. Öte yandan kâğıt ithaline izin verilerek gazetelerin daha ucuza gazete çıkararak maliyetlerinin azalması daha uygun koşullarda çalışmalarını sağlanabilir (Alemdar, 2009, s. 192 - 193).

Oscar Pollak ve Oliver Reverdin'in, hazırladıkları raporun sonuç kısmına ekledikleri yukarıdaki beş maddeden en önemlisi kuşkusuz üçüncü maddedir. UNESCO vasıtasıyla Hıfzı Topuz'un gelip bir iletişim okulu kurabilmek için Türkiye'de yaptığı çalışmalara paralel bir dönemde, iki araştırmacının da gelip Türkiye'de basının durumunu incelemeleri karşısında özellikle bir okul eksikliğinden bahsetmeleri dikkate değerdir. Araştırmacılar basının yaşadığı problemlerin temelinde aslında halkın eğitim seviyesini artıracak, mevcut kanalları etkili kullanarak hem fikir hürriyetini hem de kültürel bir aydınlanmayı sağlayabilecek olan yegâne unsurun demokratik bir anayasa ile uyumlu basın faaliyetleri olduğunu anlamışlardı. Ancak basının hem o dönemdeki mevcut iktisadi ve politik sorunlar içerisinde var olma kaygısı, hem de profesyonel olarak yetişmiş elemanların görevde olmalarına duyulan ihtiyaç birlikte ele alındığında hem Ankara Gazeteciler Cemiyeti'nin hem de Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin taleplerinin ne derece anlaşılır ve haklı talepler oldukları ortaya çıkmaktadır.

2.2.4. UNESCO'nun Roger Clause'u Ankara'ya Göndermesi ve Hazırlanan

Rapor Sonrası Basın Yayın Yüksek Okulu'nun Kuruluşu

Hem cemiyetin hem de Hıfzı Topuz'un yaptığı çalışmaların ve saha araştırmalarının ardından, yeni bir okul için en uygun yerin Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi olduğu kararlaştırılmıştı. Bu amaçla 25 Temmuz 1963'te Bilgi Teknolojisi Bölümü Başkanı Pierre Navaux, o dönem Brüksel Üniversitesi Toplu Yayın Teknikleri Ulusal Araştırma Merkezi'nde müdür olarak görev yapmakta olan Roger Clause'e bir teklifte bulunarak UNESCO çatısı altında bir katılım program kurulmasını sağladı. Programın amacı Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi bünyesinde bir Basın Enstitüsü'nün kurulması konusunda Türk makamlarına tavsiyelerde bulunmaktı.¹⁶ Hıfzı Topuz'un çalışmaları, cemiyetin girişimleri hızlı bir şekilde okulun

kuruluşunu hazırlarken, bu sürecin en önemli ayağı olan UNESCO da üzerinde anlaşılacak Roger Clause ismini, bu sefer Topuz'un ardından Türkiye'ye göndererek bizzat okulun kurulacağı üniversiteyi incelemek ve yapılabilecekleri tespit etmek istiyordu. Clause, görevi kabul etmesi durumunda bizzat işin içinde yer alan bir uzman olarak UNESCO'ya nihai raporu da verecek olan isimdi. Bu olay, UNESCO'nun kendi örnek eğitim politikasını gerçekleştirebilmek amacıyla bir ülke çapında sıfırdan bir okulun kurulması için yaptığı ilk girişimdi ve Basın-Yayın Yüksekokulu bu açıdan UNESCO'nun daha sonraki Afrika ve Latin Amerika çalışmalarına da örnek olacaktı.

Roger Clause, 10 Eylül 1963'te görevi kabul ettikten sonra, Türk hükümeti de 17 Ocak 1964'te bu misyonu ve Clause'in danışmanlığını onayladı. Clause böylece resmen Mart – Haziran 1964 tarihinde üç ay boyunca Türkiye'de çalışacaktı. Ancak Türkiye'ye gelmeden önce, Pierre Navaux ile yapılacak çalışma öncesi üç görüşme gerçekleştirdi; İleri 28 Şubat'ta Paris'te, ikincisi 6 Martta Strazburg'da ve üçüncüsü 1 Nisan 1964'te yine Paris'te. Misyonun Clause'dan beklentisi, onunla yapılan 235-5102 numaralı ve Mart 1964 tarihli sözleşmede (Clause, 1964, s. 1). açıkça ifade ediliyor, Ankara'nın yanında İstanbul'un da incelenmesi isteniyordu:

"İlk madde: Atama. (1) Danışman, Türk Hükümeti'nin talebi doğrultusunda, Katılım Komisyonu üyelerine Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne bağlı olarak bir enformasyon bölümünün kurulmasıyla ilgili tavsiyelerde bulunmak üzere Ankara'ya gidecek. Talep edilirse, İstanbul Gazetecilik Enstitüsü için de bir reform projesi hazırlayacak.

Sözleşmede yazdığı üzere, Clause'un bir görevi de eğer talep gelirse İstanbul Gazetecilik Enstitüsü'nün durumu hakkında da bir incelemede bulunmaktı. Nitekim Dr. Ahmet Kılıçbay ve Reform Komisyonu Başkanı Prof. Orhan Tuna'nın isteği üzerine Clause, Hıfzı Topuz'la iş birliği yaparak İstanbul'da da incelemelerde bulunacaktı. Gerekli kabullerin ve hazırlanan programın ardından Clause, üç aylık dönemde, 9 Nisan – 10 Mayıs arasında Ankara'da incelemeler yaptıktan sonra 11 Mayıs – 5 Haziran aralığında da İstanbul'a giderek, orada İstanbul Gazetecilik Enstitüsü'nün mevcut durumu ve sıkıntıları ile ilgili tespitlerde bulundu. Clause, görevinin en önemli ayağı olan Ankara'ya geldiğinde, burada Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim görevlilerinden Prof. Bahri Savcı, Doç. Dr. Nermin Abadan, Doç. Dr. Bülend Daver, Doç. Dr. Mümtaz Soysal, Doç. Dr. Şerif Mardin ve asistan Erdoğan Güçbilmez ile birlikte çalıştı. Üç aylık sürecin ardından da nihai raporunu sunarak kuruluş öncesi son çalışmayı bitirmiş oldu.

Raporunda Clause, öncelikle Türkiye'deki genel durumu özetler. Bunu yaparken de üç nokta üzerinden yola çıkar: Hıfzı Topuz'un Pierre Navaux'a yazdığı rapor, gazetecilik enstitüsü kurulmasıyla ilgili olarak Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin talebi ve *Cumhuriyet*

¹⁶ Roger Clause, *Turquie: Développement Du Journalisme*, Paris, 1964

gazetesi Ankara direktörü Sait Terzioğlu'nun gazetecilerin eğitimi konusunda mesleki görüşlerini bildiren raporu. Genel durum hakkında ilk nokta olan Topuz'un raporuna göre, UNESCO

Türk Ulusal Komisyonu, Birleşmiş Milletler Teknik Yardım Kurulu daimi temsilcisi, hükümetin enformasyon bakanı ve genel sekreteri ile Ankara Gazeteciler Cemiyeti, ODTÜ, Ankara Üniversitesi ve birçok şahsiyet okulun kurulmasını beklemektedirler. Öte yandan İstanbul'daki Gazetecilik Enstitüsü için de bir yeniden yapılanma talebi vardır. Ancak özellikle Türk gazetecilerin mesleki ve kültürel düzeyini öğrenebilmeleri için Ankara'da bir enstitü veya gazetecilik okulunun kurulmasını son derece önemlidir. İşte bu yüzden okulun ve vereceği eğitimin nasıl olması gerektiği ile ilgili olarak Gazeteciler Cemiyeti, Dışişleri Bakanlığı, Enformasyon Bakanlığı, Anadolu Ajansı ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi 30 Haziran 1962'de ortak bir bildiri yayımladılar (Clausse, 1964, s. 2):

“Okulun, tüzük ve programını hazırlamak için Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi bünyesinde bir komisyon kurulması; Birleşmiş Milletler ve UNESCO'dan teknik yardım talep edilmesi; okulun yapımına 1963 yılının Ekim ayında başlanması; eğitimin dört yıllık olması; okulun gazetecilerin eğitimi ile ilgili tüm kurum ve kuruluşlarla iş birliği halinde olması; basılı, sözlü, görsel ve bütün alakalı alanlarla ilgili, her tür gazetecilik eğitiminin verilmesi; görsel-işitsel medyaya, meslek ahlakına, il gazeteciliğine ve yabancı dillere önem verilmesi gerekmektedir.”

Clausse'un üzerinde durduğu ikinci nokta, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin hazırlamış olduğu rapordur. 30 Haziran 1962 tarihli bildirin ardından bir çalışma grubu kuran fakülte, 17 Ekim 1962 tarihli UNESCO'ya gönderdiği raporunda üç şeye ihtiyacı olduğunu belirtti: Yerde inceleme yapması için bir uzman, görsel ve işitsel destek, öğretim elemanı yetiştirebilmek için iki aylık burs. Bu raporun ardından 5 Kasım 1962 tarihinde akademi ve gazetecileri bir araya getiren fakülte elde ettiği görüşlerden yola çıkarak bir tüzük taslağı hazırladı ve Profesörler Kurulu'nda bu kabul edildikten sonra da Ankara Üniversitesi Senatosu'na gönderdi. Temmuz 1963'te senatoya gönderilen Basın-Yayın Yüksek Okulu ve Kitle Medyasının Oluşturulmasına Dair Yönetmelik" taslağı, kabul edildi. Clausse'a göre bu rapor incelendiğinde ortaya çıkan genel özet şudur:

Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne bağlı olan yüksekokul tüzel kişiliğe, idari ve akademik özerkliğe sahiptir. Öğretim dört yıldır; iki yıl herkes için ortaktır ve sonraki iki yıl gazetecilik, iletişim ve halkla ilişkiler alanında uzmanlık kazanmak içindir. Okulun kuruluşu ile ilgili olarak yönetim organları şunlardır: Fakülte Kurulu üyeleri tarafından seçilen bir müdür; üniversitenin öğretim üyeleri arasından, Okul Akademik Kurulu tarafından seçilen bir müdür yardımcısı. Okulun kuruluşu ile ilgili olarak yönetim organları şunlardır: Fakülte Kurulu üyeleri tarafından seçilen bir müdür; üniversitenin öğretim üyeleri arasından, Okul Akademik Kurulu tarafından seçilen bir müdür yardımcısı. Akademik Konsey yabancı dil ve pratik çalışmayı öğretenler dışındaki tüm üyelerden oluşur. Fakülte üyelerinin atanması üniversitelerin yasalarına tabi olmakla birlikte Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyeleri Konseyi tarafından yapılır.

Clausse'un ele aldığı son nokta ise, Sait Arif Terzioğlu'nun mesleğin ihtiyaçları doğrultusunda bir okuldan beklenen temel özellikleri sıraladığı rapordur. Terzioğlu ile eğitim süresi, eğitimin yapısı ve biçimi hakkında da genel olarak hemfikir olduğunu belirten Clausse, bahsi geçen üç temel adımdan hareket eden Roger Clausse, göreve başladıktan sonra hemen bir çalışma planı hazırladı. Öncelikle Topuz'un raporundan kendisinin gelişine kadar geçen süre içerisinde pek bir şey değişmediğinden emin olmak için birçok siyasetçi, gazeteci ve akademisyenle görüştü. Bunlardan bazıları da Enformasyon Bakanı, Metin Toker, diğer gazeteciler ile Siyasal Bilgiler Fakültesi dekanı ile profesörleri, Profesör Tuncel ve UNESCO

Komyonu'nun diğer üyeleri idi. Bu görüşmelerin ardından da çalışma komisyonları (Claude, 1964, s. 6). kurarak sürecin hızlı ve verimli olmasını sağladı. Kurulan komisyonlardan ilki olan Ankara Komisyonu, 15 Nisan- 6 Mayıs tarihleri arasında on iki toplantı düzenlemiştir. Komisyon, aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur: Başkan Prof. Bahri Savcı, üyeler Doçent Nermin Abadan, Doçent Şerif Mardin, Doçent Mümtaz Soysal, Doçent Bülent Daver, danışman Prof. Roger Claude. Sekreteryası: Janine Claude, Erdoğan Güçbilmez. 12 Mayıs – 1 Haziran tarihleri arasında sekiz toplantı düzenleyecek İstanbul Komisyonu ise şu yapıya sahip olacaktı: Başkan Prof. Ahmet Kılıçbay, Gazetecilik Enstitüsü Müdürü Doçent Öztekin Tosun. Asistanlar Akım İkin, Duygun Yarsuvat. Danışman Prof. Roger Claude. Sekreteryası Janine Claude.

Mevcut durumlara baktığında Claude'un önündeki en büyük problem, okulun vereceği eğitimle ilgili olarak meslekten gazeteciler ile akademisyenler arasındaki çekişme idi. Gazeteciler derslerin sektörle bağlantılı olması gerektiğini ve kendilerinin de bu okulda yönetim bazında söz hakkına sahip olmaları gerektiğini söylerken, Siyasal Bilgiler Fakültesi buna karşı çıkıyordu. Zaten akademik konseyde yalnızca akademisyenlerin bulunabileceğine yönelik yukarıda bahsi geçen Temmuz 1963 tarihli madde de bununla ilgiliydi. Claude bunu aşabilmek için yönetim ve ders içeriği ile ilgili yapılanmayı iki başlık altında ele aldı: İdari özellikler ve akademik özellikler. Nihayetinde Claude üç temel dayanaktan yola çıkarak, hem daha önce Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin hem Ankara Gazeteciler Cemiyeti'nin ve hem de Sait Arif Terzioğlu'nun üzerinde durduğu tavsiyeleri birleştirip on maddelik bir plan hazırladı. Okulun kuruluşunda benimsenecek eğitim politikasının ve ortaya konacak perspektifin sonradan değiştirilmesi ile okula ve kuruluştaki eğitim politikasına ciddi zarar verileceğinin uyarısını da yaparak, değiştirilmemesini temenni ettiği şu on maddeyi sıraladı:

Sadece yazılı basına değil, medyanın diğer tüm alanlarına eşit derecede ilgi olmalıdır. En geniş ve en çeşitli genel kültür anlayışı, bireysel ve toplu olarak mümkündür. Meslek kültürünün günlük yaşamda disiplinler arası kullanımı çağdaş bilgi ve etkinliğin üç temel alanında gerçekleşebilir: Sosyal bilimler, doğa bilimleri ve teknik bilimler. Gazetecilerin meslekleri hakkında derin bir bilgi sahibi olmaları ve toplumsal roller açısından yaygınlaştırma tekniklerinin yararlarından faydalanılmalıdır. Püf noktalarının ötesinde, ticaretin temel mekanizmalarının mantıklı bilgisiyle ilgilenen, kendiliğinden ve karşılaştırma yoluyla ve her türden gazetecilik üzerinde çalışılan Pratik bir eğitim sağlanmalıdır. Çalışmaların tüm öğrencileri çağdaş gazeteciliğin üç biçimi için (basılı, sözlü, görsel) hazırladığı kişisel bir uzmanlık olmalıdır. Uzmanlık da ancak bu üçlü oluşumun zenginleştirilmesi ile mümkündür. Yaygınlaştırma tekniklerine, muhtemel lisansüstü eğitimin organizasyonuna veya bilimsel araştırmalara yönelik bir bilimsel araştırmalar merkezi kurulmalıdır. Bir yabancı dilde derinlemesine bilgi veya daha az bilgi ile birkaç dilin pratik bilgisi verilmelidir. Gazetecilik mesleğinde gerekli olan fakülteleri doğal olarak geliştiren, özel bir entelektüel metodoloji uygulanmalıdır. Bu da dokümantasyon, anlama ve yargılama, ifade etme, yaygınlaştırma ile mümkündür. Gazetecilere ofislerde, üniversite öncesi eğitim organizasyonu düzenlenmelidir.

Ele aldığı on maddeyi genel kültür dersleri ile destekleyen Claude, eğer yoğun bir genel kültür programı konmazsa verilecek eğitimin kalitesiz olacağını, bu nedenle de yetişecek gazetecilerin farklı alanlara hâkimiyetlerinin az olacağını düşünüyordu. Bunu engellemek içinse hem okula girişi hem de öğrencilerin farklı bölümlerde eğitim görebilmelerini sağlayacak bir formül gerekiyordu. Bu nedenle okula girmek için en az lise diploması sahibi olmak ya da bir üniversite bölümünde iki yıl eğitim almış olmak şartı aranmalıydı. Bununla birlikte okula giren ve iki yıl eğitim gören öğrencilerin, fakülte yönetim kurulunun alacağı karar doğrultusunda herhangi bir fakültenin, herhangi bir bölümünde ya da belli bir fakültenin, belli bir bölümünde ders alabilmesinin de önünün açılması gerektiğini düşünüyordu (Claude, 1964, s. 16). Claude bunu, hukuk, siyaset bilimi, edebiyat fakültelerinde kayıtlı öğrencilerin lisans

sürelerinin son iki yılında bu okula devam ederek uzmanlık dersleri alabilmelerini de istemiş, ancak sürenin dört yıl olmasında direten SBF Profesörler Kurulu, bunu reddetti (Abadan-Unat, 1972, s. 73). Her ne kadar bazı konularda isteklerini kabullendirebilmiş, bazı konularda bunu yapamamış olsa da Clause, nihayetinde şöyle bir eğitim programı belirlemiştir:

1. Sınıfta:

Anayasa Hukuku, İktisat, Sosyoloji, Siyaset Bilimine Giriş, Uluslararası İlişkiler Tarihi, Hukukun Temel Kavramları, Dünya Edebiyatı, Türk Dili ve Kompozisyon, İstatistik. (Hepsi haftada 2 saat) Yabancı Dil 6 saat, Sertifikalı Zorunlu Ders Daktilografi 3 saat)

2. Sınıfta:

Sosyal Psikoloji, İktisat, Maliye, Uluslararası İlişkiler, Siyasal Düşünceler ve Rejimler, Sosyal Politika, Türkiye'nin İdari Yapısı, İktisadi ve Siyasi Coğrafya, Fotoğrafçılık, Türk Edebiyatı (Hepsi haftada 2 saat, Yabancı Dil 6 Saat, Devrim Tarihi 1 Saat)

3. Sınıfta Ortak Dersler:

Basın Yayın Tarihi, Haber Toplama ve Yazma Tekniği, Kamu Oyu, Haberleşme Teorileri ve Araçları, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık, Türk Ekonomisi, Türk Siyasal Hayatı (2 saat). Bilgi Kaynakları ve Arşivcilik, Günün Ekonomik Sorunları, Günün Sosyal Sorunları, Teknoloji ve Toplum (1 saat.) Yabancı Dil (4 saat.)

Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bölümü:

Gazete Yayınlama Tekniği (5 saat ve uygulamalı).

Radio ve Televizyon Bölümü:

Radio ve Televizyon Programcılığı (1 saat)

Radio ve Televizyon Yayını (5 saat ve uygulamalı).

4. Sınıfta Ortak Dersler:

Haberleşme Hukuku, Fikri Haklar, Basın Yayın İşletmeciliği, Günün Uluslararası Politika Sorunları, Devletler Hukuku ve Uluslararası Kuruluşlar, Siyaset Sosyolojisi, Turizm, Kamu Hürriyetleri (2 saat.) Basın Yayın Yolu İle Halk Eğitimi (1 saat), Yabancı Dil (4 saat).

Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bölümü:

Halkla İlişkiler, Yazı Çeşitleri ve Yazı Yazma Tekniği (Haftada 2 saat ve uygulamalı), Gazete Yayınlama Teknikleri (4 saat ve uygulamalı).

Radio ve Televizyon Bölümü:

Radio ve Televizyon Yazarlığı (2 saat)

Radio ve Televizyon Yayını (Haftada 4 saat ve uygulamalı.)

Radio ve Televizyon İdaresi (1 saat)

Seçimlik Dersler:

Öğrenciler beş seçimlik dersi haftada iki saat ve iki yıl süre boyunca okumak zorundadırlar. Bu dersler birinci ve üçüncü yıllarda seçilirdi. Dersler şunlardı: Müzik, Tiyatro, Resim, Sinema, Anadolu Sanatı.

Basın Yayın Yüksek Okulu işte bu derece geniş bir ders programına sahip olarak çalışmaya başladı. Hem teori hem de pratik dersleri etraflıca geniş bir şekilde listede kendilerine yer bulurlarken, yabancı dil de yoğun bir ders olarak ortaya çıkmaktadır. Nermin Abadan Unat'a göre derslerin bu kadar geniş bir perspektife sahip olması Bonn Üniversitesi'nden Prof. Dr. Kieslich ile Salzburg Üniversitesi'nden Dr. Langenbacher'in Alman Basın Konseyi için

hazırlamış oldukları memorandumda yer verdikleri uzmanlaşma programından neredeyse birebir etkilenmeleri sebebiyleydi (Abadan-Unat, 1972, s. 75). İki uzmanın özellikle Batı Almanya gazetecilik okulları ile ABD'deki gazetecilik fakültelerinden de etkilenerek hazırladıkları ders listesinde¹⁷ iki ya da üç yıllık bir uzmanlaşma ihtiyacı vurgulanıyordu. Bu yerinde bir tavsiyeydi ancak her ne kadar Basın Yayın Yüksek Okulu da bundan etkilenmiş görünüyorsa da maddi yetersizlikler nedeniyle uzun yıllar boyunca uygulamalı dersler ciddi bir problem olacaktı. Bir başka açıdan ise Basın Yayın Yüksek Okulu'nun kuruluşunda her ne kadar Roger Clausse UNESCO görevlisi olarak yaptığı çalışmalarla derslerin şekillenmesine net bir katkı sağlamışken, onun Belçika'daki Brüksel Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'ndeki yöneticiliği sırasında özellikle hukuk ve siyaset ağırlıklı dersler vermesi de bir başka etken olmuştur denilebilir.

3.SONUÇ

İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü'nün kuruluşuna yönelik talebin İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'nden gelmesi Türkiye'de iletişim çalışmaları ya da iletişim alanının kurumsallaşmasına giden yolda düşünsel veya geleneksel bir itici gücün olmadığına da kanıttır. Sedat Simavi'nin kuruluş talebini dile getirdiği mektubunda gerekçe olarak akademik kaygılar yerine savaş sonrası dünya düzenine uyum sağlayabilmek adına devletin bir an önce profesyonel gazeteci yetiştirmesine yönelik vurgu yapması da kuruluşun altındaki temel motivasyonu gösterir niteliktedir. Nitekim mektuptan kısa bir süre sonra enstitünün sadece sektöre eleman yetiştirme amacıyla kurulması ve akademik kaygılardan uzak bir şekilde plansız olarak kurulmanın getirdiği gerek maddi yetersizlik gerek de öğretim elemanı eksikliği açısından yaşanan sıkıntılar, kurumsallaşmanın altında düşünsel miras ve itici güç yoksa işlerin nasıl da zorlaştığını gösterir niteliktedir. İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü'nün yaşadığı kısıntıların ve eğitimin yetersizliğinin ardından artık çok daha kapsamlı, teori ve pratik birlikteliğine önem veren, sadece sektöre ya da devlet kurumlarına değil ama aynı zamanda akademiye de insan yetiştirecek bir okul ihtiyacı vardı. Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu kurulduğu zaman, kuruluşunun temelinde sendikaların, gazetecilik cemiyetlerinin, sektörün, hükümetin ve özellikle UNESCO'nun ciddi katkısının olması bu açıdan önemlidir. UNESCO'nun bu katkısını, modernleşme ekseninde değerlendirmek gerekir. UNESCO'nun özellikle gelişmekte olan ülkelerde iletişim demokratik bir yolla, teknolojik alt yapıların sağlanması sonrası o toplumların gelişimine, modernleşmelerine katkı sağlayacağına yönelik inancı da bunda son derece etkilidir. Yine bu doğrultuda okulun ilk öğrencilerine burslar sağlanarak onların ABD'ye gönderilmeleri, oradan aldıkları derslerin ardından Türkiye'ye dönerek hem öğrendiklerinden faydalanıp hem de oradayken elde ettikleri ders kaynaklarını çevirerek alanın Türkiye'de akademik anlamda gelişmesine katkıları büyüktür. Bu bir yandan da Türkiye'de iletişim eğitiminin temelinde Anglo – Amerikan iletişim çalışmalarının yattığını net bir biçimde göstermektedir. Elbette 1950 tarihli liberal basın yasasının ardından kurulan İstanbul Gazetecilik Enstitüsü ile 1960 Darbesi sonrası oluşturulan yeni anayasanın getirdiği görece özgürlükçü anayasanın ve Milli Birlik Komitesi çalışmaları ile kurulan Devlet Planlama Teşkilatı ile güçlendirilmek istenen TRT'nin bu dönemdeki ihtiyaçlarına yönelik eleman ihtiyacı da unutulmadan, Basın Yayın Yüksek Okulu'nun kuruluş zemini anlaşılmalı çalışılmalıdır.

KAYNAKLAR

Abadan-Unat, N. (1972). *Batı Avrupa ve Türkiye'de Basın Yayın Öğretimi*. Ankara: Sevinç Matbaası.

Adaklı, G. (2006). *Türkiye'de Medya Endüstrisi: Neoliberalizm Çağında Mülkiyet ve Kontrol*

¹⁷ Listenin tamamına ulaşmak için bkz: (Abadan-Unat, 1972, s. 38).

İlişkileri. Medya-İletişim Dizisi. Ütopya Yayınevi.

- Alemdar, K. (2009). *Türkiye’de Kitle İletişimi: Dün-Bugün-Yarın*. (K. Alemdar, Ed.). Ankara: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Alemdaroğlu, K. (2002). *Gazetecilik Enstitüsünden İletişim Fakültesine (1959-2001)*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Altun, A. (1995). *Türkiye’de Gazeteler ve Gazetecilik*. Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayınları.
- Clausse, R. (1964). *Turquie: Développement Du Journalisme*. Paris, France: Unesco Publications.
- Gjesdal, T. (1961). Developing Radio and Television in Less Advanced Areas. *International Communication Gazette*, 7(1), 171–174. doi:10.1177/001654926100700124
- Morva, O. (2013). *Chicago Okulu: Pragmatik Sosyal Teoride İletişimin Keşfi*. İstanbul: Doruk.
- Pooley, J. ve Katz, E. (2008). Further Notes on Why American Sociology Abandoned Mass Communication Research 1. *Journal of Communication*, 58(4), 767–786. doi:10.1111/j.1460-2466.2008.00413.x
- Richardson, T. ve Fisher, D. (Ed.). (1999). *The Development of the Social Sciences in the United States and Canada*. Stamford: Ablex Publishing Corporation.
- Tokgöz, O. (2000). Türkiye’de İletişim Araştırması: Nereden Nereye. *Kültür ve İletişim (Kİ)*, 3(2), 11–31.
- Tokgöz, O. (2003). Türkiye’de İletişim Eğitimi: Elli Yıllık Bir Geçmişin Değerlendirilmesi. *Kültür ve İletişim (Kİ)*, 6(1), 9–33.
- Tokgöz, O. (2006). Türkiye’de İletişim Araştırmalarında İletişim Eğitiminin Rolü ve Önemi. *Kültür ve İletişim (Kİ)*, 9(1), 33–71.
- Unesco. (1965). *Professional Training for Mass Communication*. Unesco Publication. Paris, France: Unesco Publications.
- Unesco. (1987). *A Chronology of UNESCO: 1945-1987*. Paris, France: UNESCO.